

Avifauna malého hřbitova u Holýšova (jihozápadní Čechy) v roce 2002

Birds of a small cemetery near Holýšov
(south-western Bohemia) in 2002

Libor Schröpfer

Husova 302, 345 62 Holýšov
e-mail: schropfer@oaplzen.cz

Úvod

Výsledky zkoumání avifauny hřbitovů se v české ornitologické literatuře neobjevují příliš často. A to přesto, že hřbitovy patří z hlediska celkových hustot ptačích druhů k bohatým biotopům (FLAÐE 1994). Při práci na novém českém atlasu hnízdního rozšíření ptáků v České republice jsem několikrát v jarním období 2002 navštívil malý hřbitov v místě mého bydliště. Předkládaná práce seznamuje s výsledky zkoumání tohoto zajímavého biotopu.

Materiál a metodika

Složení avifauny bylo zjišťováno v roce 2002 pomocí standardní mapovací metody (JANDA & ŘEPA 1986). Z důvodu nevelké rozlohy a přehlednosti byly vykonány pouze 4 návštěvy (28. 4., 11. 5., 30. 5. a 11. 6.), vždy v ranních hodinách mezi 6.00 až 8.00 SELČ. Průměrná doba jedné návštěvy byla 50 minut. Pro přesné stanovení početnosti drozda kvíčaly bylo podniknuto ještě několik dalších návštěv, kdy byla vyhledávána obsazená hnízda. Tato jsou na počátku hnízdního období relativně dobře viditelná. Při těchto krátkých návštěvách byly získávány ještě další doplňující informace, především současné registrace u některých druhů (pěnice černohlavá, pěvuška modrá, čečetka zimní, pěnkava obecná). U některých dalších druhů (konipas bílý, rehek domácí, vrabec domácí) bylo hnízdění prokázáno v blízkosti jediné lidské stavby (smuteční síně) pozorováním vyvedených mláďat.

Pro jednotlivé druhy byla stanovena početnost, hustota vyjádřená v počtu hnízdicích párů na 10 ha a dominance vyjádřená v procentech. Dále byl pro sledovanou plochu stanoven index diverzity podle Shannon-Wienerovy funkce (JANDA & ŘEPA 1986).

Popis sledovaného území

Hřbitov u Holýšova (kvadrát 6444, Plzeňský kraj, 49.36 N 13.06 E) leží na jeho jihozápadním okraji v nadmořské výšce 355 metrů. Má rozlohu 1,08 ha a tvar obdélníku. V jeho severní části je postavena malá kaple (smuteční síň). V této části roste celkem 23 velkých lip srdčitých a 9 javorů. Uprostřed vede vyasfaltovaná cesta přes celou délku hřbitova. Po jejích okrajích rostou živé ploty o celkové délce asi 70 metrů a výšce 1 metr, které jsou tvořené

převážně pámelníkem. Jižní část hřbitova je tvořena otevřenými travnatými plochami, které jsou z jedné strany oddělené od hřbitovní zdi 40 metrovou linií šefíků. Úplně na konci hřbitova roste 10 vysokých bříz bradavičnatých, 4 javory, 2 smrky ztepilé a celkem 11 thuji. Celý hřbitov je protkán sítí cest, které jsou většinou vysypány štěrkem nebo vyasfaltovány. Hřbitov je ze tří stran obklopen intenzivně obdělávanými zemědělskými plochami. Od těchto je oddělen cihlovou zdí vysokou 3 metry, která je na některých místech porostlá břečťanem. Ze čtvrté severní strany je hřbitov ohraničen mezinárodní silnicí č. 26 Plzeň – Domažlice.

Výsledky

Celkem bylo zjištěno 22 hnízdících druhů (všechno pěvci) a bylo potvrzeno 41 obhajovaných teritorií (hnízdnicí okrsků). Při přepočtu vychází relativně vysoká hodnota celkové hnízdní hustoty 379,6 párů/10 ha. Index diverzity je $H' = 4,158497$.

Nejhojnějším druhem sledované plochy je drozd kvíčala (*Turdus pilaris*) s hustotou 64,8 párů/10 ha a dominancí 17,1%. Tento druh využívá hnízdních příležitostí na vysokých stromech a velmi mu také vyhovují nízko udržované travní plochy ke sběru potravy. Druhým nejhojnějším druhem je zvonek zelený (*Chloris chloris*) s hustotou 37 párů/10 ha a dominancí 9,8%. Ten využívá zejména hustých porostů thuji v jižní části hřbitova. Nápadná je naopak absence sýkor (*Parus* sp.), kterým chybí pravděpodobně větší nabídka dutin. Další zajímavostí je úplná absence hnízdění nepěvců. Celkový přehled zjištěných druhů a jejich počtů je uveden v tab. 1.

Diskuse

V české ornitologické literatuře se objevuje zkoumání avifauny hřbitovů v posledních letech nepříliš často (např. REIF 1996). Mnohem častěji jsou zkoumány podobné biotopy jako jsou např. různé typy parků (KLIMEŠ 1994, HONZA & PRÁŠEK 1998, VERMOUZEK & HANÁK 2001 aj.) nebo různé typy nelesní zeleně v městském a příměstském prostředí (ŘEPA 1981).

Z hlediska celkové hnízdní hustoty patří zde zjištěná hodnota k těm vyšším. REIF (1996) udává 80 – 180 párů/10 ha, BROZEK (1978) ze hřbitova v Krakově pak 58,1 – 132,1 páru/10 ha. V parku v Brně HONZA & PRÁŠEK (1998) uvádějí 124,7 páru/10 ha. ŘEPA (1981) udává v městských parcích 82,8 – 146,2 páru/10 ha, v příměstských parcích 118,8 – 144 páru/10 ha. V zámeckých parcích v jihozápadních Čechách uvádí KLIMEŠ (1994) hodnoty 82,4 a 273,3 páru/10 ha. VERMOUZEK & HANÁK (2001) udávají z arboreta dokonce hodnotu 486,4 páru/10 ha. Zde se projevila zejména pestrá paleta biotopů včetně mokřadních a vodních.

Z hlediska hustot jednotlivých druhů jsou zde zjištěné hodnoty poněkud znehodnoceny velmi malou rozlohou sledovaného hřbitova. Z tohoto důvodu je možné srovnávat tato data s literárními jen ve velmi omezené míře. Nabízí se srovnání např. u drozda kvíčaly. Jen při zběžném pohledu do základní české literatury (ŠTASTNÝ et al. 1996) jsou hodnoty z holýšovského hřbitova velmi vysoké. ŘEPA (1981) zjistil v příměstských parcích 3,8 – 4,8 páru/10 ha, v městských parcích pak kvíčalu vůbec nezjistil podobně jako REIF (1996) na malém hřbitově ve východních Čechách a HONZA

& PRÁŠEK (1998) v parku v Brně. KLIMEŠ (1994) udává 0,8–2,8 páru/10 ha, VERMOUZEK & HANÁK (2001) uvádějí 8,64 páru/10 ha.

Souhrn

V hnízdním období 2002 byla pomocí standardizované mapovací metody zkoumána avifauna malého hřbitova u Holýšova (kv. 6444, 49.36 N 13.06 E). Na ploše 1,08 ha bylo zjištěno 22 druhů ptáků (pouze pěvci), kteří obhájovali 41 hnízdních teritorií. Celková hustota byla 379,6 páru/10 ha. Výsledky jednotlivých ptačích druhů jsou uvedeny v tab.1. Vysoké hustoty u některých druhů jsou ovlivněny velmi malou plochou zkoumaného území.

Summary

Birds of a small cemetery near Holýšov town (square 6444, 49.36 N 13.06 E, Western Bohemia) were studied during the breeding season 2002 using a standardized mapping method. In an area 1,08 ha 41 breeding territories and 22 bird species were recorded (Passerines only). The density was 379,6 pairs/10 ha. Results of each species are listed above (see Tab. 1). A record of high densities of some species was influenced by the small study area.

Literatura

- BROZEK C., 1978: Ptaki cementarza Rakowieckiego w Krakowie. *Przegl. Zool.*, 22: 63-77.
- FLADE M., 1994: Die Brutvogelgemeinschaften Mittel – und Norddeutschlands. Grundlagen für den Gebrauch vogelkundlicher Daten in der Landschaftsplanung. *IHW Verlag, Eching*.
- HONZA M., PRÁŠEK V. 1998: Hnízdní avifauna parku Lužánky v Brně. *Zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO*, 12: 33-41.
- JANDA J., ŘEPA P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. *SZN, Praha*.
- KLIMEŠ Z., 1994: Ptačí společenstva vybraných zámeckých parků v jihozápadních Čechách. *Sylvia*, 30: 22-31.
- REIF J., 1996: Hnízdění ptáků na hřbitově v Dolním Újezdě (okr. Svitavy). *Panurus*, 7: 75-76.
- ŘEPA P., 1981: Qualitative und quantitative Zusammensetzung von Nistsynusien der Vögel in der Stadt Tachov (Südwestböhmen). *Věst. čs. Společ. zool.*, 45: 129-143.
- ŠŤASTNÝ, K., BEJČEK, V., HUDEC K., 1996: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985-1989. *H&H, Jinočany*.
- VERMOUZEK Z., HANÁK F., 2001: Hnízdní ornitocenózy Arboreta Bílá Lhota. *Zprávy MOS*, 59: 169-180.

Tab. 1: Celkový přehled zjištěných druhů na sledované ploše v roce 2002.**Tab. 1:** List of bird species recorded in the study area in 2002.

Druh/Species	Počet párů/ Number (pairs)	Hustota (páry/10 ha)/ Density (pairs/10 ha)	Dominance (%)/ Dominance (%)
<i>Turdus pilaris</i>	7	64,8	17,1
<i>Carduelis chloris</i>	4	37,0	9,8
<i>Sylvia atricapilla</i>	3	27,8	7,3
<i>Fringilla coelebs</i>	3	27,8	7,3
<i>Prunella modularis</i>	2	18,5	4,9
<i>Sylvia communis</i>	2	18,5	4,9
<i>Sylvia borin</i>	2	18,5	4,9
<i>Carduelis carduelis</i>	2	18,5	4,9
<i>Carduelis flammea</i>	2	18,5	4,9
<i>Emberiza citrinella</i>	2	18,5	4,9
<i>Motacilla alba</i>	1	9,3	2,4
<i>Phoenicurus ochruros</i>	1	9,3	2,4
<i>Turdus merula</i>	1	9,3	2,4
<i>Turdus philomelos</i>	1	9,3	2,4
<i>Sylvia curruca</i>	1	9,3	2,4
<i>Hippolais icterina</i>	1	9,3	2,4
<i>Phylloscopus collybita</i>	1	9,3	2,4
<i>Muscicapa striata</i>	1	9,3	2,4
<i>Parus caeruleus</i>	1	9,3	2,4
<i>Pica pica</i>	1	9,3	2,4
<i>Passer domesticus</i>	1	9,3	2,4
<i>Serinus serinus</i>	1	9,3	2,4
Celkem/Total	41	379,6	99,7